

بسمه تعالی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین

کمیته تحقیقات دانشجویی دانشکده بهداشت

گزارش نهایی طرح تحقیقاتی

بررسی وضعیت بهداشت محیط کلیه مقاطع تحصیلی مدارس شهرستان قزوین در نیمه اول و دوم

سال ۱۳۹۲

استاد راهنما:

دکتر حمزه علی جمالی

مجریان:

ناهید وحیدی، زهرا محمدپور، فائزه صراعت جو

چکیده:

زمینه و هدف: مدرسه بعنوان مکانی مطمئن برای پرورش کودکان، نوجوانان و جوانان که نسل آینده این جامعه را تشکیل می دهند قلمداد میشود. یکی از مهمترین مباحث بهداشت مدارس، که نقش مهمی در سلامتی دانش آموزان دارد، بهداشت محیط و ایمنی در مدارس می باشد. این پژوهش به منظور بررسی وضعیت بهداشت محیط کلیه مدارس شهرستان قزوین انجام شد.

مواد و روش ها: این مطالعه مقطعی در سال ۱۳۹۲ روی مدارس شهری و روستایی که شامل مدارس دولتی و غیر انتفاعی و نمونه دولتی بودند، صورت گرفت. نمونه ها به صورت تصادفی از بین کل مدارس توسط سازمان آموزش و پرورش کل انتخاب گردید، ابزار گردآوری داده ها در این بررسی پرسشنامه استاندارد بود و داده ها از طریق مصاحبه با مدیر مدرسه و مشاهده مستقیم توسط پژوهشگر جمع آوری شد. و با استفاده از نرم افزار SPSS ۱۶،۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها:

نتایج این بررسی نشان می دهد که (۵۰،۹٪) مدارس دولتی بوفه ندارند و (۳۹،۱٪) مطلوب بودند. از نظر آب شرب در مدارس دولتی (۱،۲٪) آب ندارند و (۹۰،۱٪) مطلوب بودند. از نظر سیستم گرمایشی (۱،۹٪) ندارند و (۸۷،۰٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت دفع زباله (۹۳،۲٪) مطلوب بودند. از نظر آبخوری (۱۳،۰٪) ندارند و (۸۲،۶٪) مطلوب بودند. از نظر توالی (۷،۵٪) ندارند و (۶۳،۴٪) مطلوب بودند. از نظر دستشویی (۶،۸٪) ندارند و (۸۵،۷٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت دفع فاضلاب (۸۶،۳٪) مطلوب بودند. از نظر ایمنی پنجره ها (۵۷،۱٪) مطلوب بودند. از نظر تخته سیاه (۹۸،۱٪) مطلوب بودند، از نظر مساحت مدرسه و تناسب آن با تعداد دانش آموزان (۷۷،۶٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت ایمنی پله ها (۶۰،۹٪) مطلوب بودند. از نظر اطفای حریق (۱،۹٪) ندارند و (۹۳،۸٪) مطلوب بودند. از نظر اتاق بهداشت (۲۴۰،۸٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت آزمایشگاه (۵۱،۶٪) آزمایشگاه ندارند و (۲۴،۲٪) مطلوب بودند .

نتایج این بررسی نشان می دهد که (۵۵،۶٪) مدارس غیرانتفاعی بوفه ندارند و (۳۹،۱٪) مطلوب بودند. از نظر آب شرب (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر سیستم گرمایشی (۳،۷٪) ندارند و (۹۶،۳٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت دفع زباله (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر آبخوری (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر توالی (۹۲،۶٪) مطلوب بودند. از نظر دستشویی (۹۶،۳٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت دفع فاضلاب (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر ایمنی پنجره ها (۳۷،۰٪) مطلوب بودند. از نظر تخته سیاه (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر مساحت مدرسه و تناسب آن با تعداد دانش آموزان (۵۱،۹٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت ایمنی پله ها (۸۱،۵٪) مطلوب بودند. از نظر اطفای حریق (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر اتاق بهداشت (۱۸،۵٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت آزمایشگاه (۵۱،۹٪) آزمایشگاه ندارند و (۲۲،۲٪) مطلوب بودند .

نتایج این بررسی نشان می دهد که مدارس نمونه دولتی از نظر بوفه (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر آب شرب (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر سیستم گرمایشی (۸۰٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت دفع زباله (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر آبخوری (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر توالی (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر دستشویی (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت دفع فاضلاب (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر ایمنی پنجره ها (۸۰٪) مطلوب بودند. از نظر تخته سیاه (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر مساحت مدرسه و تناسب آن با تعداد دانش آموزان (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت ایمنی پله ها (۱۰۰٪) مطلوب بودند. از نظر اطفای حریق (۸۰٪) مطلوب بودند. از نظر اتاق بهداشت (۶۰٪) مطلوب بودند. از نظر وضعیت آزمایشگاه (۱۰۰٪) مطلوب بودند .

بحث و نتیجه گیری

در این مطالعه که در سال ۱۳۹۲ در شهرستان قزوین روی ۲۰۳ مدارس کلیه مقاطع انجام شد اما تعداد ۱۰ مدرسه در هنگام مراجعه از طرف مدیریت مدرسه همکاری لازم صورت نگرفت و یا تغییر کاربری داده و یا در مدارس دیگر ادغام شده بودند. بنابر این بر روی ۱۹۳ مدرسه تحقیق صورت گرفته و پرسشنامه در این مدارس تکمیل گردید. تعداد مدارس دولتی ۱۶۱ (۸۳,۴٪)، غیرانتفاعی ۲۷ (۱۳,۹٪)، نمونه دولتی ۵ (۲,۶٪) بوده که بیشترین درصد فراوانی جنسیت در مدارس دولتی پسرانه (۳۹,۱٪) بوده و در مدارس غیرانتفاعی دخترانه با فراوانی (۵۹,۳٪) و نمونه دولتی دخترانه به میزان (۶۰٪) می باشد. همچنین بیشترین تعداد مقطع در مدارس دولتی مربوط به مقطع دبستان (۵۲,۸٪) و در مدارس غیرانتفاعی مربوط به مقطع دبیرستان (۴۴,۴٪) و در مدارس نمونه دولتی مقطع راهنمایی (۶۰٪) می باشد.

حدود نیمی از مدارس دولتی (۵۵,۳٪) مدارس تک شیفت بوده و (۱۰۰٪) مدارس غیرانتفاعی و نمونه دولتی تک شیفت می باشد. در این جامعه پژوهش که برای جمع آوری داده ها از چک لیست مشاهده که بر اساس آیین نامه بهداشت محیط مدارس تنظیم شده بود استفاده شد و یافته ها نشان داد که مدارس دولتی از نظر بهداشت بوفه (۳۹,۱٪)، وضعیت آب شرب (۹۰,۱٪)، وضعیت دفع زباله (۹۳,۲٪)، وضعیت آبجوی (۸۲,۶٪) مطلوب بوده است. همچنین مدارس غیرانتفاعی از نظر بوفه (۳۳,۳٪)، وضعیت آب شرب (۱۰۰٪)، وضعیت دفع زباله (۱۰۰٪)، وضعیت آبجوی (۱۰۰٪) مطلوب می باشد. مدارس نمونه دولتی از نظر بوفه، آب شرب، دفع زباله و آبجوی هر چهار پارامتر به طور (۱۰۰٪) مطلوب بوده است. این نتایج نشان می دهد که بهداشت محیط بوفه، وضعیت آب شرب، وضعیت دفع زباله مدارس نمونه دولتی از مدارس دولتی و غیرانتفاعی بهتر و مدارس غیرانتفاعی در موارد ذکر شده از مدارس دولتی مناسب تر بوده است. در مطالعه ی طاهره شهرپاری و همکاران که در مدارس شهرستان بیرجند در سال ۸۷-۱۳۸۶ انجام شد از نظر بوفه (۸۶,۸٪)، آب شرب (۷۴,۵٪) نامطلوب و از نظر دفع زباله (۷۲,۸٪)، آبجوی (۶۵,۹٪) مطلوب بوده که این نشان دهنده این است که از نظر بوفه، آب شرب، دفع زباله و آبجوی وضعیت بهداشت محیط مدارس شهرستان قزوین نسبت به شهرستان بیرجند بهتر می باشد (۵).

نتایج مطالعه ما نشان داد که وضعیت توالی در مدارس دولتی (۶۳,۴٪) مطلوب و در مدارس غیرانتفاعی (۹۲,۶٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب بوده و این نشان دهنده وضعیت بهتر مدارس نمونه دولتی نسبت به دولتی و غیرانتفاعی می باشد. در مطالعه ای که در مدارس دولتی و غیرانتفاعی شهرستان قزوین توسط دکتر احمد خلیلی و همکاران در سال ۱۳۸۰ انجام شد (۳۷,۵٪) مدارس دولتی و (۵۵٪) مدارس غیرانتفاعی از نظر بهداشت توالی ها مناسب بوده است. با توجه به مطالعه انجام شده در سال ۱۳۸۰ و مقایسه آن با این مطالعه که در سال ۱۳۹۲ انجام گرفته نشان دهنده این است که با گذشت چندین سال وضعیت مدارس از نظر بهداشت توالی ها رو به بهبودی بوده و وضعیت مطلوب تر شده است (۶).

وضعیت دستشویی در مدارس دولتی (۸۵,۷٪)، مدارس غیرانتفاعی (۹۶,۳٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب بوده و از نظر دفع فاضلاب در مدارس دولتی (۸۶,۳٪)، غیرانتفاعی و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب بوده است که در مقایسه با مطالعه انجام شده در شهرستان بیرجند که وضعیت دستشویی آن (۵۹,۹٪) و دفع فاضلاب (۶۰,۶٪) مطلوب بوده شهرستان قزوین نسبت به بیرجند وضعیت بهتری را نشان می دهد (۵).

وضعیت سیستم گرمایشی در مدارس دولتی (۸۷٪)، غیرانتفاعی (۹۶,۳٪)، نمونه دولتی (۸۰٪) مطلوب است که نشان دهنده وضعیت بهتر سیستم گرمایشی مدارس غیرانتفاعی در مقایسه با دولتی و نمونه دولتی می باشد. قابل ذکر می باشد که در این

مطالعه سیستم گرمایشی مدارس که در روستاها هستند نسبت به مدارس شهر قزوین در وضعیت نامطلوب تری قرار داشتند که لازم به توجه بیشتر به این مسئله و ارتقاء وضعیت آن می باشد.

این مطالعه نشان می دهد که سرانه کلاس در مدارس دولتی (۸۰,۷٪)، غیرانتفاعی (۷۴,۱٪) و نمونه دولتی (۶۰٪) مطلوب است در مطالعه ای که توسط بیژن شعبانخانی و همکاران در مدارس روستاهای مازندران انجام شده (۱۷,۶٪) مدارس سرانه حداقل سطح کلاس برای هر دانش آموز کمتر از حد استاندارد می باشد (۲).

وضعیت تخته سیاه در مدارس دولتی (۹۸,۱٪)، غیرانتفاعی و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب است در این مورد تقریباً همه مدارس از وضعیت مناسبی برخوردارند.

نور کلاس در مدارس دولتی (۸۵,۷٪)، غیرانتفاعی (۲۵,۹٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب است. با توجه به مطالعه ززولی و همکاران که در مدارس ابتدایی دولتی و غیرانتفاعی در ساری انجام گرفته در (۳۲٪) مدرسه زاویه تابش نور صحیح است (۷).

اطفاء حریق در مدارس دولتی (۹۳,۸٪)، غیرانتفاعی (۱۰۰٪)، نمونه دولتی (۸۰٪) مطلوب بوده که در مقایسه با مطالعه ای که در سال ۱۳۸۰ توسط دکتر احمد خلیلی و همکاران در مدارس دولتی و غیرانتفاعی قزوین انجام شده که (۱۰,۴۲٪) مدارس دولتی و (۷۵٪) مدارس غیر انتفاعی دارای کپسول آتش نشانی بوده اند که با توجه به این مطالعه انجام شده در این زمینه تلاش شده که تقریباً همه ی مدارس دارای کپسول استاندارد شده اند (۶).

ایمنی پله ها در مدارس دولتی (۶۰,۹٪)، غیرانتفاعی (۸۱,۵٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب است. در مطالعه احمد خلیلی و همکاران (۴۲,۸۶٪) مدارس دولتی و (۶۲,۵٪) مدارس غیرانتفاعی دارای پله های مناسب می باشند، با توجه به اینکه مدرسه محل تحصیل دانش آموزان می باشد و در رفت و آمد به کلاس از پله ها استفاده می کنند لذا ایمن بودن پله ها اهمیت زیادی دارد (۶).

وضعیت راهروها در مدارس دولتی (۹۰,۷٪)، مدارس غیرانتفاعی و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب می باشد. وضعیت راه فرار اضطراری و زنگ خطر در مدارس دولتی (۹,۳٪) و مدارس غیرانتفاعی (۷,۴٪) مطلوب بوده و (۱۰۰٪) مدارس نمونه دولتی تا حدی مطلوب می باشد. با توجه به مطالعه ای که در شهر زابل در سال ۱۳۸۹ توسط علی اصغر نشاط و همکاران صورت گرفته، (۸۸,۷٪) مدارس در وضعیت نامطلوب قرار دارند (۱).

وضعیت اتاق خدمات بهداشتی در مدارس دولتی (۲۴,۸٪)، مدارس غیرانتفاعی (۱۸,۵٪) و مدارس نمونه دولتی (۶۰٪) مطلوب می باشد در حالی که در مطالعه ای که توسط دکتر ملکوتیان و همکاران در شهر کرمان صورت گرفته، (۵۳,۱٪) مدارس فاقد اتاق خدمات بهداشتی می باشند. در ضمن سازمان آموزش و پرورش شهرستان قزوین بایستی به مقوله ی استخدام مربیان بهداشتی همت گمارند و حداقل در حد معلم بهداشت حق التدریس اقدام نمایند، تا این نقیصه در مدارس بر طرف گردد و همچنین مدارس را ملزم نمایند با حداقل یک اتاق کوچک به اتاق بهداشت اختصاص دهند (۴).

وضعیت پنجره ها در مدارس دولتی (۵۷,۱٪)، مدارس غیرانتفاعی (۳۷٪) و نمونه دولتی (۸۰٪) مطلوب می باشد. با توجه به مطالعه ای که توسط علی اصغر نشاط و همکاران صورت گرفت وضعیت حفاظ پنجره ها (۳۷,۸٪) مطلوب می باشد (۱).

وضعیت آزمایشگاه در مدارس دولتی (۲۴,۲٪)، غیرانتفاعی (۲۲,۲٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب بوده است، لازم به ذکر است که با توجه به نیاز دانش آموزان در استفاده از آزمایشگاه باید فضای مناسب و ایمن در اختیار آنها قرار گیرد.

وضعیت تابلو های برق در مدارس دولتی (۹۷,۵٪)، غیرانتفاعی (۹۶,۳٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب بوده در حالی که در مطالعه علی اصغر نشاط و همکاران وضعیت تابلو های برق (۹۷,۳٪) مطلوب می باشد (۱).

فضای سبز در مدارس دولتی (۱۱,۸٪)، مدارس غیرانتفاعی (۳,۷٪) و مدارس نمونه دولتی (۴۰٪) مطلوب می باشند در مطالعه دکتر ملکوتیان و همکاران در (۶۷,۴٪) مدارس فاقد فضای سبز مورد نیاز رعایت نشده است (۴). وضعیت همجواری مدرسه با بزرگراه در مدارس دولتی (۹۹,۴٪)، غیرانتفاعی و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب می باشند. مساحت زمین مدرسه نسبت به تعداد دانش آموزان در مدارس دولتی (۷۷,۶٪)، غیرانتفاعی (۵۱,۹٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب می باشد که در مطالعه ی دکتر احمد خلیلی و همکاران نشان می دهد مساحت زمین مدرسه نسبت به تعداد دانش آموزان در مدارس دولتی (۳۷,۵٪) و (۱۰۰٪) مدارس غیرانتفاعی مناسب بوده است، که نشان دهنده این است که وضعیت مساحت زمین مدارس غیرانتفاعی از (۱۰۰٪) در سال ۱۳۸۰ به (۵۱,۹٪) در سال ۱۳۹۲ کاهش پیدا کرده است، چون بیشتر مدارس غیرانتفاعی از ساختمان های مسکونی استفاده می کنند که با توجه به افزایش جمعیت دانش آموزان باید به این مسئله توجه شود (۶). نمازخانه و سالن اجتماعات در مدارس دولتی (۶۳,۴٪)، غیرانتفاعی (۵۱,۹٪) و نمونه دولتی (۱۰۰٪) مطلوب می باشد.

کلمات کلیدی: بهداشت مدارس، بهداشت محیط، شهرستان قزوین